

Konsekvensutredning Fv 505

Temarapport Kulturmiljø

Ole Kristian Larsen

Konsekvensutredning Fv. 505

Temarapport Kulturmiljø

Ecofact rapport: 90

www.ecofact.no

Referanse til rapporten:	Larsen, O. K. 2011. Konsekvensutredning Fv 505 – temarapport Kulturmiljø. Ecofact rapport 90.
Nøkkelord:	KU, kulturmiljø, kulturminner, Kvernaland, Frøyland, Orstad, Fv 505, linjevalg.
ISSN:	1891-5450
ISBN:	978-82-8262-088-8
Oppdragsgiver:	Dimensjon Rådgiving AS
Prosjektleder hos Ecofact AS:	Roy Mangersnes
Prosjektmedarbeidere:	Ole Kristian Larsen
Kvalitetssikret av:	Roy Mangersnes
Forside:	Eksempel på kulturminne. Åpen gravhaug fra jernalderen ved Møgedal. Foto: Roy Mangersnes

www.ecofact.no

Innhold

1 FORORD	1
2 SAMMENDRAG	2
3 INNLEDNING	3
4 UTBYGGINGSPLANER OG INFLUENSOMRÅDET	4
5 MATERIAL OG METODE	6
5.1 VURDERING AV VERDI	6
5.2 VURDERING AV OMFANG	6
5.3 VURDERING AV KONSEKVENSN.....	7
6 KULTURMILJØ	8
6.1 RETNINGSLINJER	8
6.2 REGISTRERINGER.....	8
6.2.1 Utrednings- og influensområder	8
6.3 DATAGRUNNLAG	9
6.4 KONSEKVENSANALYSE FOR KULTURMILJØ	9
6.4.1 Vurdering av verdi.....	9
6.4.2 Omfang	10
6.4.3 Konsekvens	10
6.5 BESKRIVELSE.....	11
6.6 POTENSIALET FOR KULTURMINNER.....	12
6.7 VERDIVURDERING	13
6.7.1 Kulturminner	13
6.7.2 Delområde A, Foss-Eikeland – Nordre Kalberg.....	14
6.7.3 Delområde B, Nordre Kalberg - Åslandsveien.....	15
6.7.4 Delområde C, Åslandsveien - Fjermestadveien	15
6.7.5 Delområde D, Fjermestadveien – Eksisterende Fv 505.....	15
6.8 PROBLEMSTILLING.....	16
6.9 OMFANGS- OG KONSEKVENSVURDERING	17
6.9.1 Delområde A, Foss-Eikeland – Nordre Kalberg.....	17
6.9.2 Delområde B, Nordre Kalberg – Åslandsveien.....	18
6.9.3 Delområde C, Åslandsveien – Fjermestadsveien	19
6.9.4 Delområde D, Fjermestadsveien – Eksisterende Fv 505.	21
7 SAMMENSTILLING	22
8 KILDER.....	23
8.1 NETTBASERTE KILDER	23
8.2 SKRIFTLIGE KILDER	23

8.3 MUNTlige KILDER.....	23
9 VEDLEGG – ID-NUMMER PÅ KULTURMINNER.....	24

1 FORORD

På oppdrag fra Dimensjon Rådgiving AS har Ecofact utført en utredning av kulturmiljø i Klepp og Time kommuner, Rogaland fylke. Det er ikke foretatt befaring i området i forbindelse med denne utredningen spesielt, men området er blitt befart i forbindelse med undersøkelser for andre tema. Annen relevant data er hentet fra flere tilgjengelige databaser, kommunale planer og lokale kilder. Arbeidet er utført av Ole Kristian Larsen. Roy Mangersnes har kvalitetssikret rapporten. Kontaktperson for oppdragsgiver har vært Finn Estensen (Dimensjon). Både oppdragsgiver og lokale kilder skal ha takk for informasjon om tiltaket og det berørte området.

Sandnes
27. mai 2011

Ole Kristian Larsen

2 SAMMENDRAG

Beskrivelse av tiltaket

Tiltaket består i å lage en ny Fv 505 ved Kvernaland - Frøyland og Orstad. Denne vil gå i all hovedsak utenom tettbygd strøk. Dette vil avlaste lokalmiljøet for den stadig økende gjennomgangstrafikken igjennom området. Den nye traséen vil gå øst for dagens trasé og passere igjennom et landskap med mange kulturminner.

Datagrunnlag

Databaser og kommunale planer.

Verdier

Berørte verdier i området er primært knyttet til fornminner, men også nyere kulturminner slik som Ålgårdsbanen. Området er delt inn i delområder og har fått verdier på bakgrunn av dette. Kulturminner er automatisk fredet og vil derfor automatisk få stor verdi. I hele området er det stor tetthet av kulturminner. Området A-C har fått stor verdi på bakgrunn av stor tetthet av kulturminner. Området D har fått middels verdi fordi tettheten av kulturminner er lav. Det er viktig å merke seg at verdien er satt på området i sin helhet og ikke på enkeltminnene.

Beskrivelse av omfang

For kulturmiljøet vil enkelte linjevalg medføre vedvarende inngrep. Generelt sett så vil tiltaket forringe et historisk landskapsbilde ved redusert lesbarhet av kulturminnene, men dette kan kompenseres ved å legge traseen mest mulig i ett med landskapet der det er mulig.

Mindre justeringer av linjene kan redusere det negative omfanget betraktelig ved flere av konfliktpunktene.

For kulturmiljøet vil tiltaket medføre at noe kulturlandskap forsvinner. Nærområde til gårdsmiljø får nye inngrep.

Samlet vurdering av konsekvenser

Fornminner er automatisk fredet og dette gjør at områdene med fornminner mer eller mindre automatisk får høy verdi, verdivurderingen er gjort av området i sin helhet og kan derfor få en lavere verdi som ved delområdet D. Kulturminner er en konkret ting som ligger på en konkret plass. Dette gjør at det kan være forholdsvis enkelt å foreta en liten justering av linjene slik at konflikter kan unngås eller reduseres. Linjene i delområde C får begge middels negativ konsekvens. Linje 12004 blir rangert foran linje 12006 fordi det er en reell fare for at tunellinnslaget ved linje 12006 kommer i konflikt med en rydningsrøyslokalitet. Linje 58100 og linje 55200 gir middels negativ og liten negativ konsekvens for henholdsvis delområdet A og B. Begge disse kan reduseres ved mindre justeringer, men har alternativer som gir ubetydelig konsekvens. Linjealternativene i delområde D kommer ikke i konflikt med kulturminner og får ubetydelig konsekvens.

3 INNLEDNING

Statens vegvesen, Region vest, har startet opp arbeidet med linjevalg i utvalgte korridorer (A1 og B1) (Mangersnes, 2010), for ny Fv 505 Foss-Eikeland - Kverneland og tverrforbindelse E 39 – Jæren. Tiltaket er lokalisert til Sandnes, Gjesdal, Time og Klepp kommuner, Rogaland fylke. I utgangspunktet forelå det 2 ulike alternativer til Fv. 505 og 4 ulike alternativer til tverrforbindelse. Dette er nå redusert til ett alternativ for Fv. 505 og ett alternativ til tverrforbindelse, med ulike trasévalg.

Denne rapporten omhandler Fv. 505 og innebefatter Klepp og Time, tverrforbindelsen vil bli omhandlet i egen rapport. Trasévalgene har vært gjennom en siling og nå gjenstår 7 alternativ fordelt på 4 delområder, pluss av-/påkjørslar i delområde C. Vegvesenet ønsker i den forbindelse at de ulike alternativene vurderes i forhold til kulturminner og kulturmiljø. Ecofact ble engasjert og har gjennomført en faglig undersøkelse og vurdert de ulike alternativene i forhold til nevnte tema og i forhold til hverandre.

Analysen av kulturminner og kulturmiljø skal belyse tiltakets virkninger for områder med kulturhistorisk verdi. *Kulturminner er definert som alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Kulturmiljøer er definert som områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet eller sammenheng. Ved avgrensing av kulturmiljøer må det påvises hvilken helhet eller sammenheng kulturminnene inngår i (MD 1978).*

Kulturminner og kulturmiljøer utgjør et mangfold av kvaliteter som ikke lar seg måle på en enkel måte. Hver for seg og sammen representerer de kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier. De er uerstattelige kilder til kunnskap om menneskers liv og virke, og om deres kunstneriske og tekniske ferdigheter gjennom tidene.

Kulturminner og kulturmiljøer er gjerne knyttet til områder med eldre driftsformer og næringsvirksomhet, for eksempel innen jordbruk, samferdsel og industri. Når næringsgrunnlaget endres, påvirkes også kulturmiljøene.

Det har blitt utarbeidet et strategisk mål for forvaltning av kulturminner: *"Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljø skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser, og som grunnlag for opplevelse og videreutvikling av fysiske omgivelser. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljø skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelser."* (St.prp.nr 1.)

Denne rapporten sammenstiller eksisterende dokumentasjon angående kulturmiljø/kulturminner. Etter vår vurdering gir det samlede datatilfang, omfangsvurderinger og konsekvensvurderinger gjengitt i denne rapporten et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag.

4 UTBYGGINGSPLANER OG INFLUENSOMRÅDET

Statens vegvesen har planer om å utbedre Fv. 505 mellom Foss-Eikeland og Kvernaland som omhandles i denne rapporten og en videre tverrforbindelse til E39 – Jæren som blir behandlet i egen rapport. Bakgrunnen for prosjektet er økt trafikkmengde som har økt i takt med utbyggingen i området.

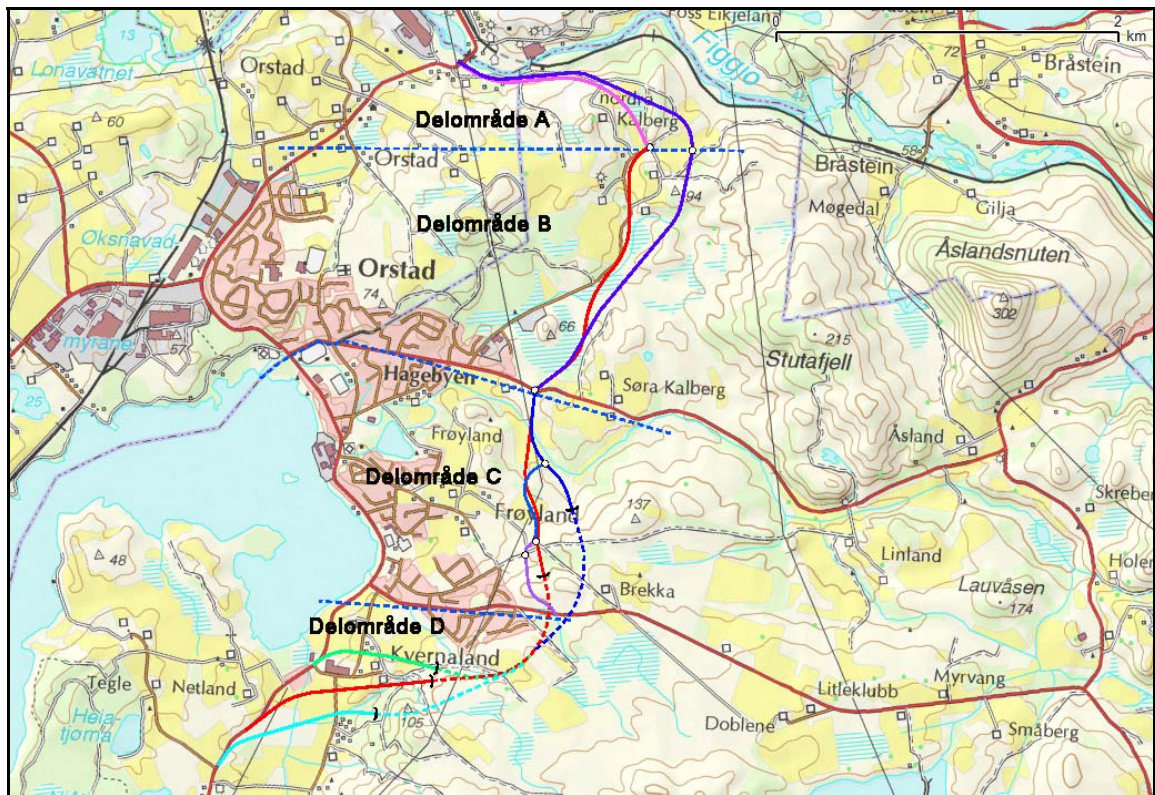
Figur 4.1. Regional lokalisering av tiltaket.

Etter valg av korridor for tiltaket, har det blitt foretatt en grovsiling og en finsiling av linjevalg basert på diverse kriterier. Som en første del av arbeidet med å finne mulige veitraséer for strekningen Foss-Eikeland – Kvernaland er det utarbeidet en silingsrapport som vurderer de mange alternativene som er kommet fram i idéfasen. Silingsrapporten endte ut i en anbefaling om hvilke alternativer som skal inngå i denne endelige konsekvensutredningen og kommunedelplan. Korridoren er delt inn i fire delområder (A-D), og hadde i utgangspunktet flere linjealternativer:

- Delområde A, Foss-Eikeland – Nordre Kalberg 6 alternativer
- Delområde B, Nordre Kalberg – Åslandsveien 9 alternativer
- Delområde C, Åslandsveien – Fjermestadveien 7 alternativer
- Delområde D, Fjermestadveien – eksisterende Fv 505

Etter grov og finsiling gjenstår to alternativ for delområdet A, B og C, samt det ene alternativet for delområdet D. Silingen baserte seg på flere tema som trafiksikkerhet og krav til veiutforming, kostnader, arealbruk, nærmiljø/friluftsliv, kulturmiljø,

landskapsbilde, naturmiljø og naturressurser. Etter finsiling er det lagt til avkjørsler i delområde C, samt to nye linjer i delområde D.

Figur 4.1. Oversikt over området som blir berørt av tiltaket. Blå linjer skiller delområdene med område A til D fra nord til sør.

De 9 linjevalgene som gjenstår og fordeles på 4 delområder skal konsekvensutredes i forhold til kulturmiljøet i denne rapporten. Det blir i tillegg utredet av-/påkjørslser i delområde C.

5 MATERIAL OG METODE

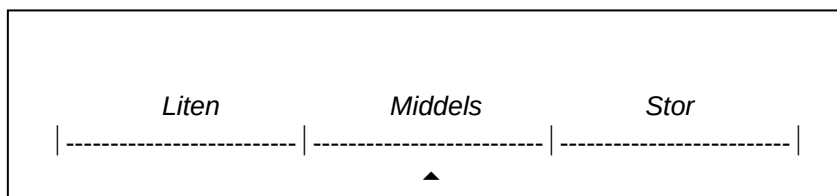
Formålet med utredningen er å belyse påvirkningen av tiltaket som kan ha vesentlige konsekvenser for miljø, naturressurser og samfunn. I plan og bygningsloven er det i detalj gjort rede for i hvilke tilfeller Staten stiller krav om konsekvensutredning. Kravene til metode er gitt i veiledere og forskrifter. Felles for de ulike fagutredningene er en inndeling i fire faser:

- Registreringsdel
- Verdisetting
- Omfangsutredning
- Konsekvensgradering

Utredningen er utført etter Statens vegvesens håndbok 140 - *Konsekvensanalyser* (2006).

5.1 Vurdering av verdi

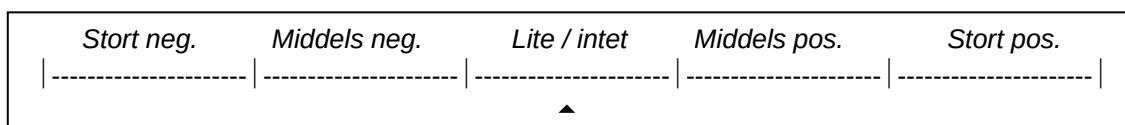
Verdien blir fastsatt langs en glidende skala som spenner fra liten verdi til stor verdi, basert på den relative betydningen av området for gjeldende tema. Verdivurderingen i et delområde kan differensieres i et verdikart, men registreringskategoriene må også gis en samlet vurdering. Ulike tema har ulike kriterier for verdisseting.

Figur 5.1. Skala for verdi.

5.2 Vurdering av omfang

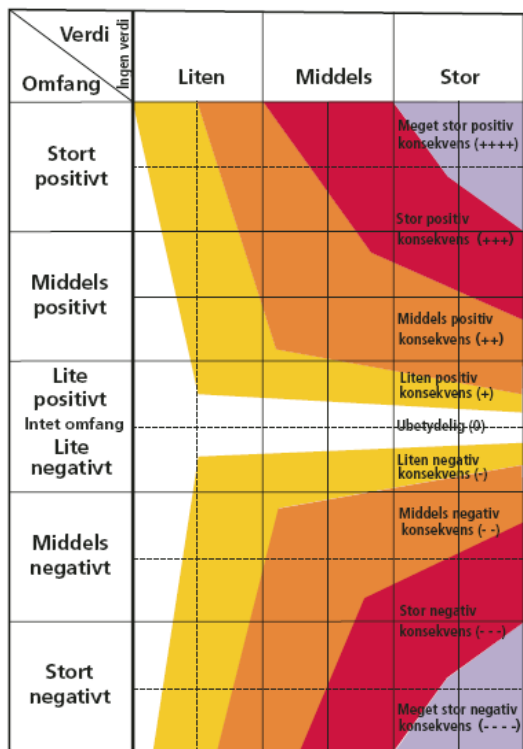
Dette trinnet består i å beskrive og vurdere type og omfang av mulige virkninger på de ulike temaene som blir verdisatt dersom tiltaket gjennomføres. Omfanget blir blant annet vurdert ut fra påvirkning i tid og rom, og sannsynligheten for at virkning skal oppstå. Omfanget blir gjengitt langs en trinnløs skala *fra stort negativt omfang* til *stort positivt omfang*.

Figur 5.2. Skala for omfang.

5.3 Vurdering av konsekvens

Det siste trinnet i vurderingene består i å sammenholde verdivurderingene og omfanget av tiltaket for derved å utlede den samlede konsekvens i henhold til diagram vist i figur 5.3

Figur 5.3. Konsekvensvifta viser hvordan verdi og omfang kombineres for å finne konsekvens (Statens Vegvesen 2006).

Denne sammenstillingen gir et resultat langs en skala fra meget stor positiv konsekvens til meget stor negativ konsekvens (se under). De ulike kategoriene er illustrert ved å benytte symbolene ”-” og ”+” (se tabell 1).

Tabell 1. Oppsummering av konsekvensalternativer og korresponderende symboler

Symbol	Beskrivelse
++++	Meget stor positiv konsekvens
+++	Stor positiv konsekvens
++	Middels positiv konsekvens
+	Liten positiv konsekvens
0	Ubetydelig/ingen konsekvens
-	Liten negativ konsekvens
--	Middels negativ konsekvens
---	Stor negativ konsekvens
----	Meget stor negativ konsekvens

Det er laget oppsummeringstabeller som viser verdi, omfang og konsekvens for alle alternativer og ulike tema. Dersom det eksisterer flere alternative utforminger blir også alternativene rangert mot hverandre for det aktuelle temaet.

6 KULTURMILJØ

6.1 Retningslinjer

Temaet kulturmiljø tar utgangspunkt i de kulturhistoriske verdiene i berørte områder og hvorvidt et tiltak vil redusere eller styrke denne verdien. *Kulturminner* er spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, inkludert historiske hendelser, tro og tradisjon. *Kulturmiljøer* er områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet. *Kulturlandskap* er landskap som er preget av menneskelig bruk og virksomhet. (Statens Vegvesen 2006).

6.2 Registreringer

Ved registrering skal dagens tilstand, typiske trekk, kulturmiljøets historie, elementer i miljøet og enkeltminner av betydning beskrives. Områder som antas direkte berørt krever en mer detaljert registrering og beskrivelse enn områder som antas indirekte berørt. Kulturmiljøene kan deles inn i følgende kategorier:

Tabell 2. Kategorier og komponenter for registrering og beskrivelse.

Kategorier	Komponenter
Fornminner	Bosetningsspor, graver, kullgroper, jernvinneanlegg, fangstanlegg, bergkunst, rester av åkerbruk, forsvarsverker, industri etc.
Samiske kulturminner	Som ikke fanges opp av andre kategorier. For eksempel hellige fjell, offersteiner osv.
Gårdsmiljøer/fiskebruk	Gårdsbruk, småbruk og husmannsplasser. Innmark/utmark i gårdsmiljøet. Fiskebruk, naust, strandlinje. Samisk bosetning. Kvernhus, setre, høyløer, sommerfjøs, sager og andre landbruksbygninger.
Urbane kulturmiljø	Boligområder, bymiljøer, tettsteder med mer.
Tekniske/industrielle kulturmiljøer	Industribebyggelse, spor av gruvedrift, fløtningsminner, kulturminner knyttet til sjøfart, veger, jernbane, bruer, utmarksdrift, fangstanlegg etc.
Andre kulturmiljø	Monumentale bygg, monumenter, parker, kirker og kirkegårder, skoler, forsamlingslokaler. Jordbrukets kulturlandskap.
Viktige sammenhenger/strukturer	Historiske og visuelle, funksjonelle eller strukturelle sammenhenger.

6.2.1 Utrednings- og influensområder

Inndeling av kulturmiljøer må foretas etter hva som er hensiktsmessig i forhold til problemstilling. Ved avgrensning av et kulturmiljø skal det tas hensyn til geografisk utstrekning og funksjonelle sammenhenger.

Kulturmiljøet skal utredes utover selve planområdet ved å også inkludere influensområder. Størrelsen på influensområdene avhenger av konkret arealbeslag og nærføring. Med nærføring menes tiltak som kan endre sammenhengen mellom kulturmiljøet og omgivelsene. Plan- og influensområder utgjør det samlede utredningsområdet.

6.3 Datagrunnlag

Mye av områderegreringene for kulturmiljø er innhentet fra eksisterende litteratur og databaser, primært Askeladden og Miljøstatus. Det er ikke gjennomført egen befarings for denne utredningen. Vurdering av dagens status for kulturmiljøet i utredningsområdet er gjort på bakgrunn av sammenstilt eksisterende informasjon.

6.4 Konsekvensanalyse for kulturmiljø

6.4.1 Vurdering av verdi

Verdisetting av kulturmiljø i denne rapporten er basert på kriterier utarbeidet av Statens vegvesen (2006) beskrevet i Håndbok 140 – Konsekvensanalyser.

Tabell 3. Kriterier for vurderinger av kulturmiljøets verdi. Hentet fra Håndbok 140 - konsekvensanalyser (Statens vegvesen 2006).

Tema	Liten verdi	Middels verdi	Stor verdi
Fornminner/samiske kulturminner (automatisk fredet)	- Vanlig forekommende enkeltprosjekter ute av opprinnelig sammenheng	- Representative for epoken/funksjonen og inngår i en kontekst eller i et miljø med noe tidsdybde - Steder det knytter seg tro/tradisjon til	- Sjeldent eller spesielt godt eksempel på epoken/funksjonen og inngår i en svært viktig kontekst eller miljø med stor tidsdybde - Spesielt viktige steder som det knytter seg tro/tradisjon til
Kulturmiljøer knyttet til primærnæringene (gårdsmiljøer/fiskebruk/småbruk og lignende)	- Miljøet ligger ikke i opprinnelig kontekst - Bygningsmiljøet er vanlig forekommende eller inneholder bygninger som bryter med tunformen - Inneholder bygninger av begrenset kulturhistorisk betydning	- Miljøet ligger delvis i opprinnelig kontekst - Enhetlig bygningsmiljø som er representativt for regionen, men ikke lenger vanlig, og hvor tunformen er bevart - Inneholder bygninger med kulturhistorisk/arkitektonisk betydning	- Miljøet ligger i en opprinnelig kontekst - Bygningsmiljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken/funksjonen, og hvor tunformen er bevart - Inneholder bygninger med stor kulturhistorisk/arkitektonisk betydning
Kulturmiljøer i tettbygde områder (bymiljøer, boligområder)	- Miljøet er vanlig forekommende eller er fragmentert - Inneholder bygninger som har begrenset kulturhistorisk betydning	- Enhetlig miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig - Inneholder bygninger med arkitektoniske kvaliteter og/eller kulturhistorisk betydning	- Enhetlig miljø som er sjeldent eller særlig godt eksempel på epoken - Inneholder bygninger med spesielt store arkitektoniske kvaliteter og/eller av svært stor kulturhistorisk betydning
Tekniske og industrielle kulturmiljøer og rester etter slike (industri,	-Miljøet er vanlig forekommende - Inneholder bygninger uten	- Miljøet er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig - Inneholder bygninger	- Miljøet er sjelden og et spesielt godt eksempel på epoken - Inneholder bygninger med

samferdsel)	spesielle arkitektoniske kvaliteter	med arkitektoniske kvaliteter	spesielt store arkitektoniske kvaliteter
Andre kulturmiljøer (miljøer knyttet til spesielle enkeltbygninger, kirker, kulturlandskap, parker og lignende)	- Miljøet er vanlig forekommende og/eller fragmentert - Bygninger uten spesielle kvaliteter - Vanlig kulturlandskap med endret topografi	- Miljø som er representativt for epoken, men ikke lenger vanlig - Bygninger/objekter med arkitektonisk/kunstneriske kvaliteter Vanlig kulturlandskap med noe endret topografi	- Miljø som er sjeldent og/eller et særlig godt eksempel på epoken - Bygninger/objekter med svært høy arkitektonisk/kunstnerisk kvalitet - Sjeldent/gammelt kulturlandskap

6.4.2 Omfang

Omfang for kulturmiljøet er basert på kriterier utarbeidet av Statens vegvesen (2006) beskrevet i Håndbok 140 – Konsekvensanalyser.

Tabell 4. Kriterier for å vurdere omfang for kulturmiljøet. Hentet fra Håndbok 140 - Konsekvensanalyser (Statens Vegvesen 2006).

	Stort positivt omfang	Middels positivt omfang	Lite/intet omfang	Middels negativt omfang	Stort negativt omfang
Kulturminner og kulturmiljøers endring og lesbarhet	Tiltaket vil i stor grad bedre forholdene for kulturminner/ kulturmiljøer Tiltaket vil i stor grad øke den historiske lesbarheten	Tiltaket vil bedre forholdene for kulturminner/ kulturmiljøer Tiltaket vil bedre den historiske lesbarheten	Tiltaket vil stort sett ikke endre kulturminner/ kulturmiljøer Tiltaket vil stort sett ikke endre den historiske lesbarheten	Tiltaket vil medføre at kulturminner/ kulturmiljøer blir skadet Tiltaket vil redusere den historiske lesbarheten	Tiltaket vil ødelegge kulturminner/ kulturmiljøer Tiltaket vil ødelegge den historiske lesbarheten
Historisk sammenheng og struktur	Tiltaket vil i stor grad styrke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser Tiltaket vil i stor grad forsterke historiske strukturer	Tiltaket vil styrke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser Tiltaket vil forsterke historiske strukturer	Tiltaket vil stort sett ikke endre den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser Tiltaket vil stort sett ikke endre historiske strukturer	Tiltaket vil svekke den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser Tiltaket vil redusere historiske strukturer	Tiltaket vil bryte den historiske sammenhengen mellom kulturmiljøer og deres omgivelser Tiltaket vil ødelegge historiske strukturer

6.4.3 Konsekvens

Metode for fremstilling av konsekvens for kulturmiljø følger beskrivelse i kapittel 5 over.

6.5 Beskrivelse

Planområdet er tett besatt med kulturminner og kulturmiljøer. Her er det spesielt mange registreringer av kulturminnefelt. Låg-Jæren var gjennom store deler av steinalderen dekket av tett edellauvskog som gjorde terrengoversikten vanskelig. Figgjoelva, som egentlig betyr den store (svulmende) elva, var en av de viktigste hovedveiene i denne tiden. Spor etter boplassopphold i steinalderen er påvist langs hele strekningen fra Edlandsvatnet på Ålgård og ned til utløpsosen i sjøen på Sele. De fleste boplassene synes å være konsentrert om velegnete steder for storviltjakt og laksefiske; ved Bore bru, langs Grudavatnet og på Bråstein. Flere av steinalderboplassene på Bråstein ble arkeologisk undersøkt allerede i 1930-årene. Utgravningene ga et rikholdig utvalg av forskjellige flintredskaper, men få konkrete spor etter boligkonstruksjoner. Figgjovassdraget og områdene rundt utspilte ikke sin rolle i steinalderen så her kan man følge utviklingen i jordbruket gjennom de ulike epokene frem til i dag.

Kulturminner

Kulturminnefelt bestående av rydningsrøyser, gardfar, gravrøyser, stakketufter og andre spor etter bosetning er vanlig forekommende i planområdet. De fleste kommunene i planområdet har godt oppdaterte data i Askeladden (se fig. 4.1), bortsett fra Klepp, men her er det heller ingen kjente forekomster utover det som allerede er registrert (Hege Skotheim pers.med).

Alle disse kulturminnene er gitt et automatisk rettsvern i henhold til kulturminneloven §§ 3 og 4, og skal sikres for fremtiden som nasjonale minnesmerker.

Nyere tids kulturminner

Det forekommer en rekke registreringer i SEFRAK innen planområdet. SEFRAK er et landsdekkende register over eldre bygninger og andre kulturminner. SEFRAK er først og fremst et generelt kulturhistorisk register som kanskje særlig har verdi som kildemateriale for lokal historie. Det at en bygning er registrert i SEFRAK gir den ikke automatisk noe vernestatus. Oppføring i registeret innebærer heller ikke i seg selv spesielle restriksjoner for hva som kan gjøres med et hus. Imidlertid vil tiltak som kommer i konflikt med objekter klassifisert som A og B, eller som egner seg til å skjemme opplevelsen av disse, bli møtt med motstand av vernemyndighetene. I tillegg til registreringer i SEFRAK er Ålgårdbanen et nyere tids kulturminne av spesiell betydning i området.

Ålgårdbanen ble bygget mellom 1920 og 1924, og det var den gang meningen at stambanen mellom Stavanger og Oslo skulle legges over Ålgård. Slik gikk det ikke, og sørlandsbanen ble lagt over Jæren til Egersund. Ålgårdbanen har sin start like nord for Ganddal stasjon i Sandnes og går langs Stokkelandvannet og videre til første stoppested på Foss-Eikeland. Linjetrasèen skjærer her over Figgjoelva og i retning Bråstein. Videre følger den elva til Figgjo og Ålgård. Den totale lengden på Ålgårdbanen er drøye 12 km. Ålgårdbanen ble lagt ned allerede i 1955 da personbiltrafikken økte. I dag holdes Figgjo stasjon godt ved like og her er det

mulighet for å leie dresin, og sykle den 3 km. lange strekningen til Ålgård. På Figgjo er det også satt opp et veteranog og et jernbanemusèum som forteller mye om historien til banen.

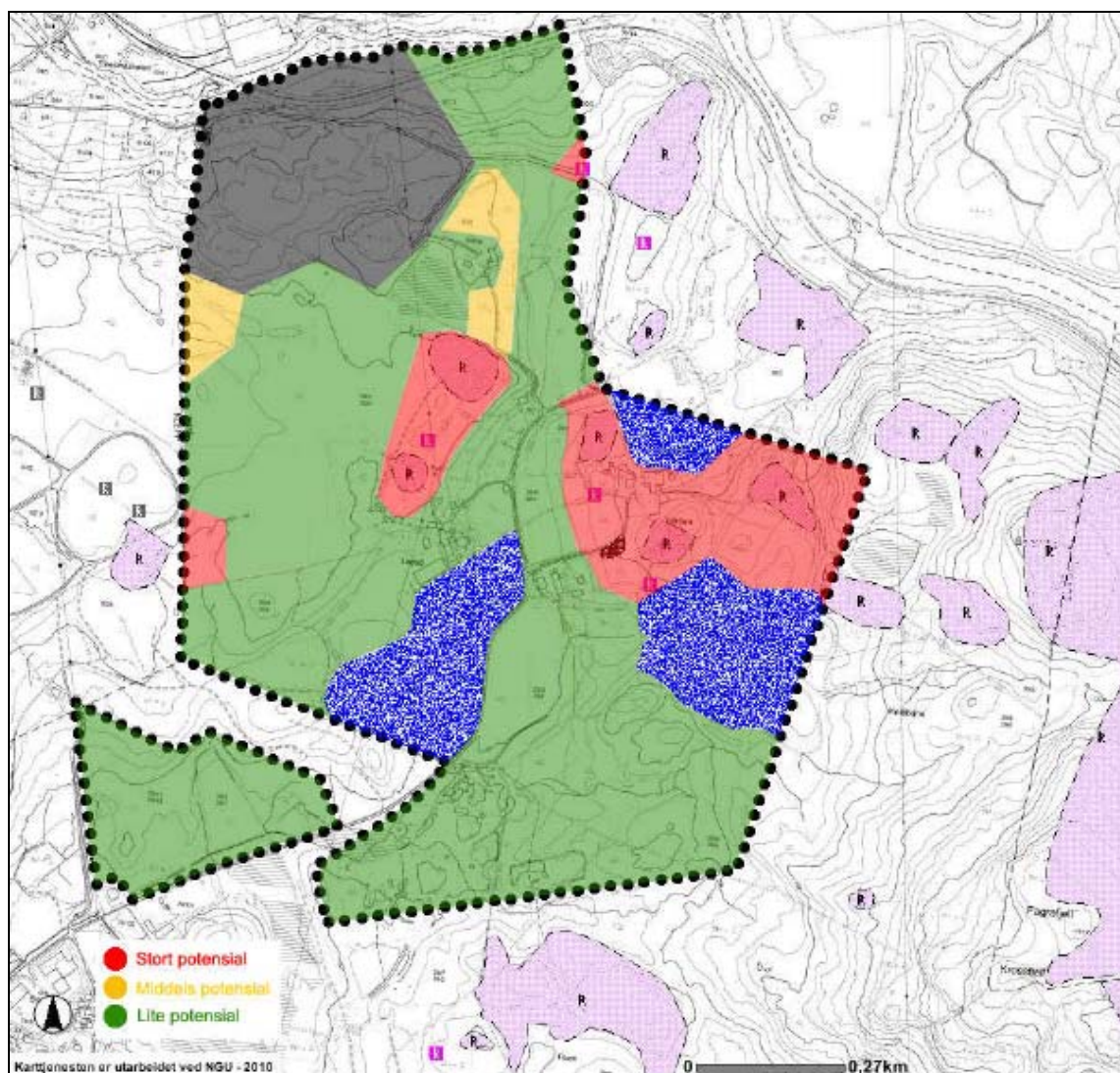
Figur 6.1: under bygging av Ålgårdbanen (Riksarkivet).

6.6 Potensialet for kulturminner.

I de nordligste delene av influensområde har Ambio (Idsøe 2011) utredet potensialet for kulturminner. Områdene som er utredet samsvarer med delområde A og nordre del av delområde B i denne rapporten. I de sørligste delene av influensområdet er det ikke blitt foretatt noen vurderinger om potensielle kulturminner.

Begge de aktuelle linjene i delområde A vil gå igjennom Nordre Kalberg, dette er et området med stort potensial for kulturminner.

Potensialet for kulturminner nevnes her, men vil ikke bli tatt med i verdivurderingen i denne rapporten.

Figur 6.2: potensialet for kulturminner i de nordligste delene av influensområde (fra Idsøe 2011).

6.7 Verdivurdering

For planområdet er det i hovedsak fornminner som kommer i konflikt med tiltaket. Fornminnene vil utgjøre størsteparten av vektingen i verdisetting av delområdene, men i delområde A vil også Ålgårdbanen vektes.

6.7.1 Kulturminner

Fornminnene vil bli verdisatt etter delområder. Innen delområdene vil en avgrensning av influensområdet variere med type fornminner og hvilken kontekst de ligger i, men som en tommelfingerregel er den vurdert fra 20 til 50 meter til begge sider fra midtlinjen av traséen. I denne rapporten er bufferen satt til 20 meter illustrasjonsmessig, men dette er ikke absolutt. Dette fordi kulturminner ikke bare blir påvirket direkte med arealbeslag, men også ved en redusert historisk lesbarhet ved at minne blir satt ut av sin sammenheng. ID på fornminnene er hentet fra riksantikvaren.

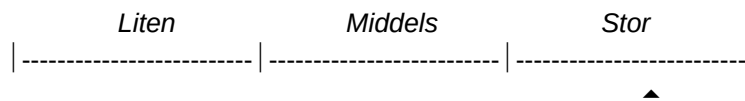
Tabell 5: Kulturminner i influensområdet i forbindelse med alternativ A1. Ikke alle disse vil komme i konflikt med de gjestående linjevalgene. Se vedlegg for kartgjengivelse.

Lokalitet	Hva	Når	Tilstand
64361	Gravfelt	Førreformatorisk	Skadet
5353	Gravhaug	Jernalder	Skadet
24970	Gravhaug	Jernalder	Intakt
54608	Rydningrøys	Jernalder	Intakt
15183	Gravfelt	Jernalder	Skadet
60874	Gravfelt	Førreformatorisk	Skadet
44847	Gårdsanlegg	Førreformatorisk / Jernalder	Intakt
54609	Gravhaug	Jernalder	Skadet
34830	Gårdsanlegg	Førreformatorisk	Intakt
34829	Gravfelt	Jernalder	Tapt
34828	Gravfelt	Førreformatorisk	Ukjent
60875	Gravhaug	Jernalder	Intakt
60872	Rydningrøysfelt	Jernalder	Ukjent
44846	Gravfelt	Jernalder	Intakt
60871	Gravhaug	Jernalder	Skadet
5367	Rydningrøysfelt	Jernalder	Ukjent
5368	Rydningrøysfelt	Førreformatorisk	Ukjent
24968	Gravhaug	Jernalder	Ukjent
34826	Gravhaug	Jernalder	Intakt
60873	Gravfelt	Jernalder	Skadet
24969	Gravfelt	Førreformatorisk	Intakt
24967	Gravfelt	Førreformatorisk	Intakt
14265	Rydningrøys	Jernalder	Ukjent
15193	Gravhaug	Jernalder	Ukjent
34840	Gravfelt	Jernalder	Ukjent
60725	Gravhaug	Jernalder	Ukjent
54622	Gravfelt	Jernalder	Ukjent
64376	Gravfelt	Jernalder	Ukjent
60726	Gravfelt	Jernalder	Ukjent
34841	Gårdsanlegg	Førreformatorisk	Tapt
60724	Rydningrøysfelt	Jernalder	Ukjent
5366	Gårdsanlegg	Førreformatorisk	-
141478	Utmarksresursminne	Jernalder/middelalder	-
141483	Gravhaug	Jernalder	-
24984	Gravfelt	Førreformatorisk	-
141484	Rydningrøysfelt	Jernalder/middelalder	-
141488	Rydningrøysfelt	Jernalder/middelalder	-
141487	Gravhaug	Jernalder	-
34827	Gravhaug	Førreformatorisk	-
5351	Gravhaug	Jernalder	-

6.7.2 Delområde A, Foss-Eikeland – Nordre Kalberg

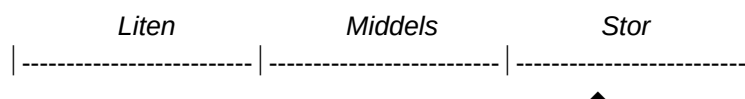
I delområde A ligger det 6 registrerte fornminner. Disse ligger alle i øst i delområdet. Av disse er det 2 gravminner, et gravfelt og en rydningsrøyslokalitet fra jernalderen (ID: 5353, 24970, 15183, 54608), samt to gravfelt fra førreformatorisk tid (ID: 64361, 60874). Dette er en høy tetthet av fornminner fra forskjellige tidsepoker og av

forskjellig lesbarhet. Ålgårdbanen ligger nord i dette området hvor den krysser Figgjo elven der den fortsetter mot Ålgård på sørsiden av elven. Området får stor verdi.

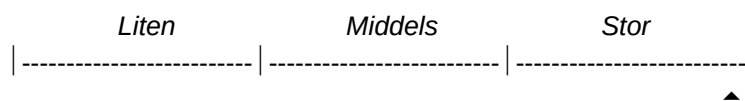
6.7.3 Delområde B, Nordre Kalberg - Åslandsveien

Delområdet B har flere fornminner som ligger nære de to linjevalgene. Minnene består av et gravminne fra jernalderen (ID: 60875), samt to gårdsanlegg og et gravfelt fra førreformatorisk tid (ID: 34830, 44874, 34828). Middels tetthet av fornminner, men med større sammenhengende enheter som gårdsanlegg. Dette gir området stor verdi. Flere kulturminner en de ovenfornevnte ligger perifert for tiltaket innen delområde B og er med å heve verdien på området.

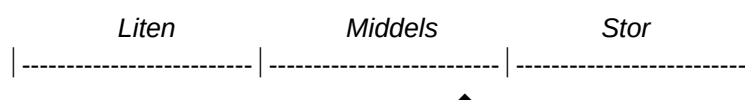
6.7.4 Delområde C, Åslandsveien - Fjermestadveien

Dette er delområdet med flest fornminner nær tiltaket, 12 stykk. Fire gravfelt (ID: 60873, 141487, 34840, 54622), 3 gravminner (ID: 15193, 60725, 141483) og 3 rydningsrøyser (ID: 14265, 141488, 141484) fra jernalderen, samt 2 gravfelt fra førreformatorisk tid (ID: 24967, 24984). Dette er et område med meget høy tetthet av fornminner og sammenhengende gir dette i øverste del av stor verdi. Flere kulturminner en de ovenfornevnte ligger perifert for tiltaket innen delområde C (Ca 7 stk.) og er med å heve verdien på området.

6.7.5 Delområde D, Fjermestadveien – Eksisterende Fv 505

I delområdet D ligger det 3 fornminner totalt. Ett av disse fornminnene ligger i nær influensområdet til tiltaket og er en rydningsrøyslokalitet fra jernalder/middelalder (ID: 141440). Delområdet D vurderes til å ha i øvre kant av middels verdi. Man bør merke seg at middels verdi er satt på en helhetsvurdering av området og at enkeltminnene vil ha stor verdi.

6.8 Problemstilling.

Ved inngrep i eller nær registrerte kulturminner så kan det føre til direkte eller indirekte ødeleggelser/ forstyrrelser av kulturminnene.

”Arealbeslag kan måles i dekar, men det er like viktig å vurdere det berørte kulturmiljøets form og utstrekning. Det avgjørende er på hvilken måte et kulturmiljø blir endret og graden av denne endringen. Vil kulturmiljøet bli skadet, for eksempel ved at en viktig bygning i miljøet må rives, må det vurderes i hvor stor grad det medfører at den historiske lesbarheten blir endret.

I forhold til fragmentering av kulturmiljøer vil spørsmålet være i hvilken grad verneverdiene blir påvirket og på hvilken måte. Den historiske sammenhengen mellom et kulturmiljø og deres omgivelser er viktig for forståelsen og opplevelsen av et kulturmiljø. Det må beskrives hva denne sammenhengen består i og hvilken endring tiltaket vil medføre for opplevelsen og forståelsen av denne.

Luftforurensning og støy kan ha en merkbar negativ virkning på kulturmiljøer langs tungt trafikkerte veger. Langs en avlastet veg vil det kunne bli positive virkninger i form av redusert nedsmussing og støybelastning, med verdistigning og incitament til bedre vedlikehold som følge. Verdistigning kan også øke presset på omdisponering av miljøene og således også være en trussel i forhold til bevaring. Det innebærer derfor en stor grad av usikkerhet om i hvor stor grad en avlastet veg vil føre til bedre forhold for kulturminnene.

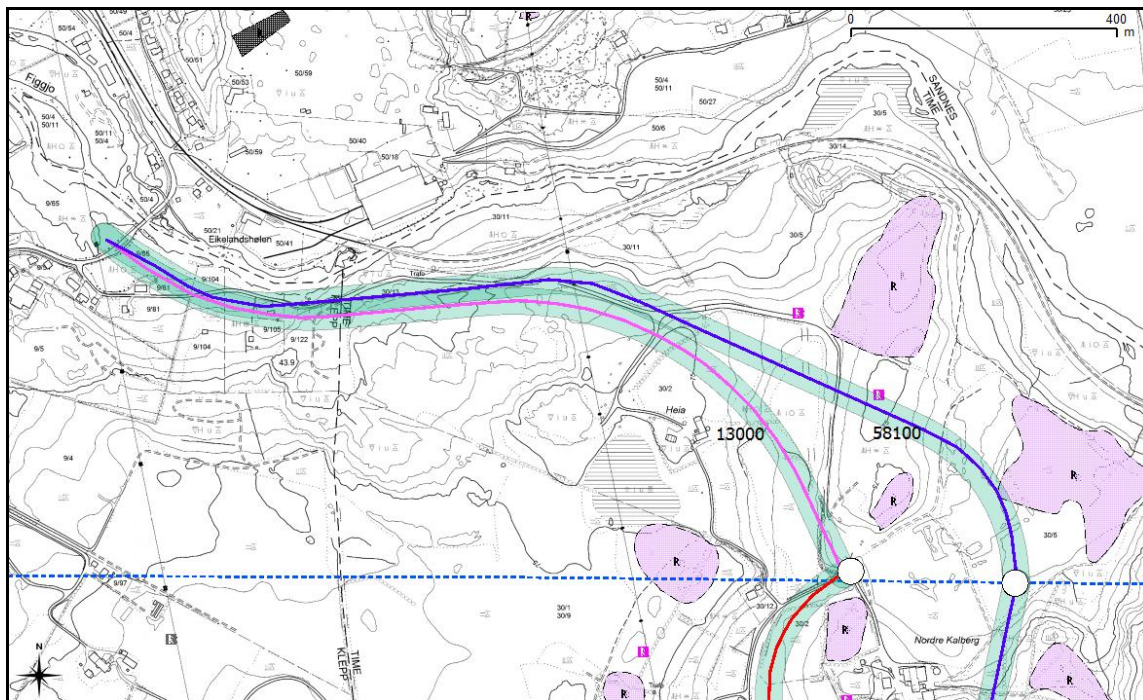
Ved anleggelse av ny veg må en vurdere i hvilken grad støy har noen betydning for et kulturmiljø, som for eksempel en gravhaug. Nærføring og støy vil normalt ikke ha noen betydning for de fleste kulturmiljøer i seg selv, men opplevelsen av dem og muligheten for bruk vil kunne reduseres. En må da vurdere i hvilken grad kulturmiljøet brukes og oppleves i dag.

Terrengendringer og endringer i grunnvannsnivået kan endre vilkårene for fredete kulturlag i middelalderbyene slik at disse tørker ut og på sikt blir ødelagt.

For fastsettelse av et tiltaks omfang må en vurdere på hvilken måte og i hvilken grad kulturmiljøer endres som følge av tiltaket, eksempelvis på hvilken måte tiltaket vil endre historiske strukturer.” (Statens vegvesen, 2006).

6.9 Omfangs- og konsekvensvurdering

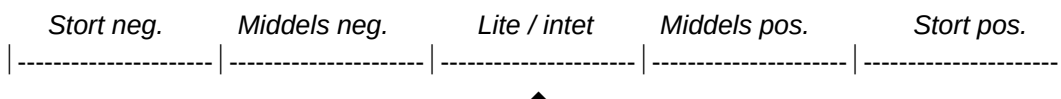
6.9.1 Delområde A, Foss-Eikeland – Nordre Kalberg

Figur 6.3. Linje 13000 (rosa) og linje 58100 (blå) i delområde A. Konsentrasjonen av kulturminner ligger i østre del av området. Lett oransje skravur illustrerer influensområdet på +20 meter fra senterlinjen.

Linje 13000 (rosa): Det er ikke planlagt inngrep i nær tilknytning til kjente fornminner, men traséen ligger tett på Ålgårdbanen noe som kan gi en forstyrrende effekt for besøkende. Dette er da diskutabelt da Ålgårdbanen er et gammelt industriminne og ikke noe som har ligget fredelig og uforstyrret i terrenget. I beste fall kan traséen øke bevisstheten om banen.

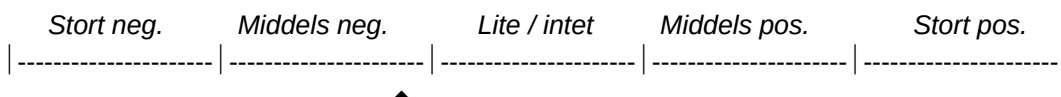
Omfanget vurderes til intet.

Stor verdi og intet omfang gir ubetydelig konsekvens (0).

Linje 58100 (blå): Linjen vil forårsake et mindre arealbeslag i utkanten av en rydningsrøyslokalitet (ID: 54608), dette kulturminnet er frigitt til masseuttak og vil ikke påvirke konsekvensen. Linjen vil også passere nærme et gravminne, ca 7-9 meter fra veiskulder. (ID: 24970). Det kan forekomme redusert lesbarhet ved gravminne. Linjen kommer også tett på Ålgårdbanen, noe som kan ha en forstyrrende effekt for besøkende. Dette er da diskutabelt da Ålgårdbanen er et gammelt industriminne og ikke noe som har ligget fredelig og uforstyrret i terrenget. I beste fall kan traséen øke bevisstheten om banen.

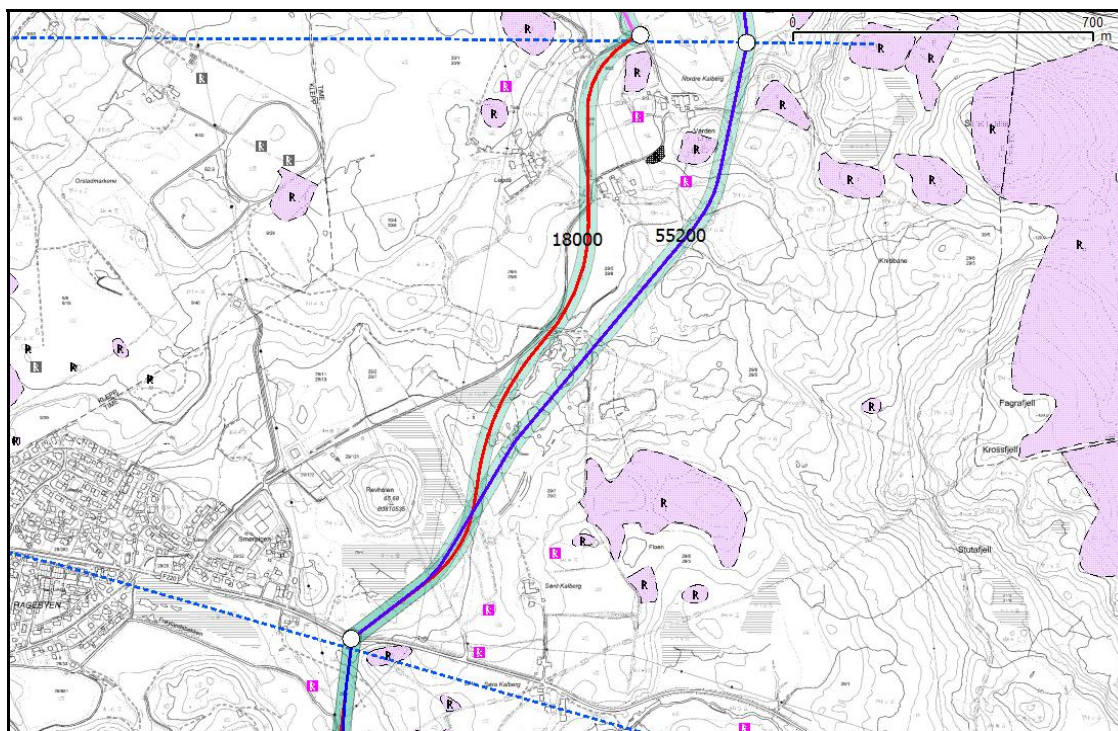
Omfanget vurderes til middels negativt.

Stor verdi og middels negativt omfang gir middels negativ konsekvens (- -).

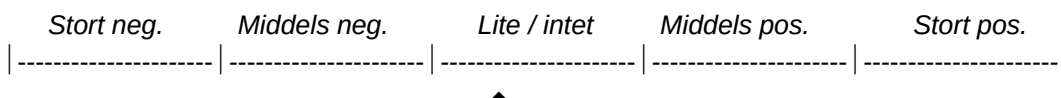
Konsekvensen kan reduseres ved å justere linjen lenger vekk fra kulturminne 24970.

6.9.2 Delområde B, Nordre Kalberg – Åslandsveien.

Figur 6.4. Delområde B, med linje 18000 (rød) og linje 55200 (blå). Lett blå skravur illustrerer influensområdet på +20 meter fra senterlinjen.

Linje 18000 (rød): Helt nord i delområdet vil linjen gå tett inntil et gårdsanlegg fra førreformatorisk tid (ID: 44847). Kulturminnet ligger utenfor influensområdet, men med noe nærføring. Tatt i betraktning at minnet ligger like ved en eksisterende vei, dog lavt trafikkert, og at tiltaket ikke vil berøre minnet direkte så vurderes tiltaket til å ha intet omfang.

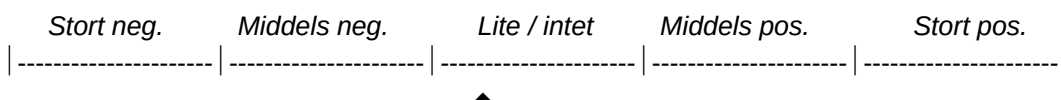

Stor verdi og intet omfang gir ubetydelig konsekvens (0).

Linjen bør justeres noe lengre mot vest helt i overkant av delområde ved minne 44847. Små justeringer her vil redusere omfanget til intet og dermed konsekvensen til ubetydelig.

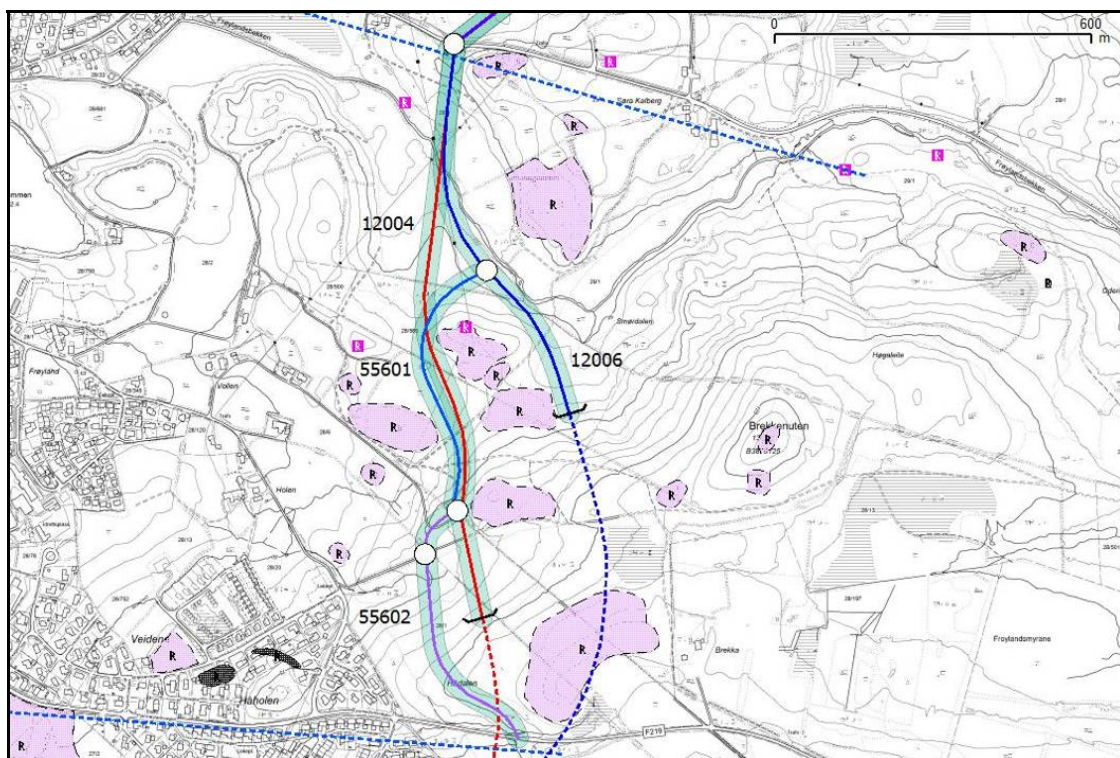
Linje 55200 (blå): Linjen passerer tett ved flere kulturminner. Kulturminnene som kan få indirekte negativ forstyrrelse i form av støy, luftforurensning og/eller redusert historisk lesbarhet er et gårdsanlegg og et gravminne fra førreformatorisk tid (ID: 34830 og 34828). Gravminne ligger utenfor influensområdet mens gårdsanlegget blir tangert av influensområdet.

Omfanget vurderes til lite negativt.

Stor verdi og lite negativt omfang gir liten negativ konsekvens (-).

6.9.3 Delområde C, Åslandsveien – Fjermestadsveien

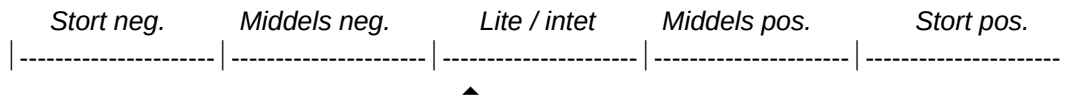

Figur 6.5. Delområde C med linje 12004 (rød) og linje 12006 (blå). Lys blå (55601) er av/påkjørsel for linje 12006, mens lilla linje er av-/påkjørsel for begge hovedlinjene. Ingen av linjene kommer i konflikt med registrerte kulturminner. Skygget skravur illustrerer influensområdet på +20 meter fra senterlinjen.

Linje 12004 (Rød): Linjen har ingen direkte konflikter med kulturminnene. To minner tangerer influensområdet. Disse kan få indirekte negativ påvirkning i form av støy, luftforurensning og/eller redusert historisk lesbarhet. Minnene har fått en sikringssone

på 5 meter (askeladden). I dette tilfellet så ligger de ca 12 meter fra veiskulder. Fra nord mot sør er de aktuelle minnene et gravfelt (ID: 141487) og en rydningsrøys fra jernalder/middelalder (ID: 141484). Av-/påkørselen (Linje 55602) vil gå klar kulturminner.

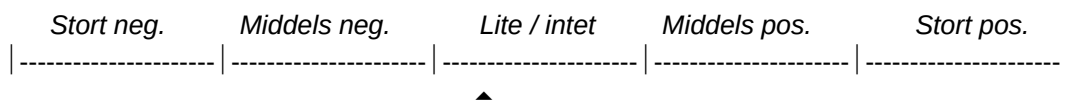
Omfanget vurderes til lite negativt.

Stor verdi og lite negativt omfang gir middels negativ konsekvens (- -).

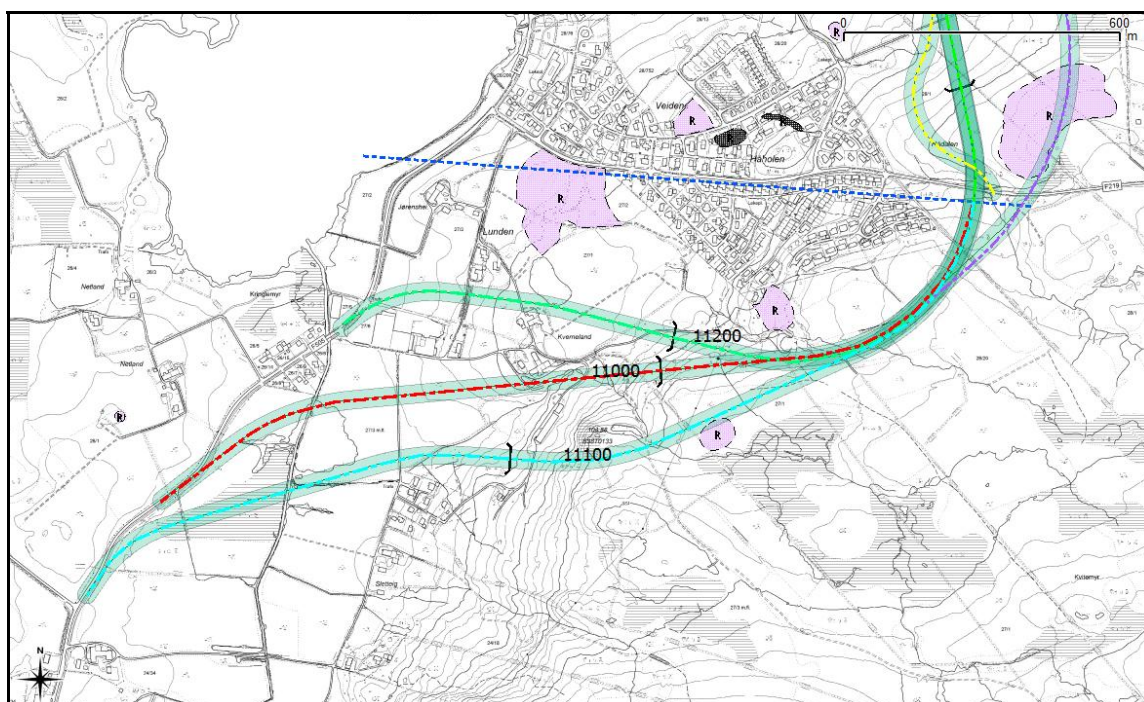
Linje 12006 (Blå): Influensområdet til linjen tangerer en rydningsrøys (ID: 141488). Ved samme minne vil det komme et tunellinnslag som vil beslaglegge noe mer areal en selve veien. Det er fortsatt ikke snakk om direkte arealbeslag, men en mulig reduksjon i historisk lesbarhet. Influensområdet til av-/påkørselen 55601 vil tangere gravfeltene 141487 og 54622, mens av-/påkørselen 55602 vil gå klar kulturminner.

Omfanget vurderes til lite negativt.

Stor verdi og lite negativt omfang gir middels negativ konsekvens (- -).

6.9.4 Delområde D, Fjermestadsveien – Eksisterende Fv 505.

Figur 6.6. Delområde D, linjene kommer ikke i konflikt med noen registrerte kulturminner. Lett blå skravur illustrerer influensområdet på +20 meter fra senterlinjen. Sorte tverrstreker på linjene illustrerer tunellinnslag.

Linje 11000 (rød), 11100 (turkis) og 11200 (grønn): Linjene går klar registrerte kulturminner. Stor deler av denne veistrekningen skal legges i tunell så forstyrrelsen vil bli lik null.

Omfanget vurderes til intet.

Stort neg.	Middels neg.	Lite / intet	Middels pos.	Stort pos.
-----	-----	-----	-----	-----

Middels verdi og intet omfang gir ubetydelig konsekvens for linje 11000, 11100 og 11200 (0).

7 Sammenstilling

Tabell 6: Sammenstillingen viser vurdering av verdi, omfang, konsekvens og rangering for kulturmiljø, delområder og linjevalg.

Lokalitet	Linje	Virkning			Rangering
		Verdi	Omfang	Konsekvens	
Delområde A	Linje 13000	Stor	Intet	Ubetydelig (0)	1
	Linje 58100		Middels negativt	Middels negativ (- -)	2
Delområde B	Linje 18000	Stor	Lite til intet negativt	Ubetydelig (0)	1
	Linje 55200		Lite negativt	Liten negativ (-)	2
Delområde C	Linje 12004	Stor	Lite negativt	Middels negativ (- -)	1
	Linje 12006		Lite negativt	Middels negativ (- -)	2
Delområde D	Linje 11000	Middels	Intet	Ubetydelig (0)	-
	Linje 11100		Intet	Ubetydelig (0)	-
	Linje 11200		Intet	Ubetydelig (0)	-

Fornminner er automatisk fredet og dette gjør at områdene med fornminner mer eller mindre automatisk får høy verdi, verdivurderingen er gjort av området i sin helhet og kan derfor få en lavere verdi som ved delområdet D. Kulturminner er en konkret ting som ligger på en konkret plass. Dette gjør at det kan være forholdsvis enkelt å foreta en liten justering av linjene slik at konflikter kan unngås eller reduseres. Linjene i delområde C får begge middels negativ konsekvens. Linje 12004 blir rangert foran linje 12006 fordi det er en reell fare for at tunellinnslaget ved linje 12006 kommer i konflikt med en rydningsrøyslokalitet. Linje 58100 og linje 55200 gir middels negativ og liten negativ konsekvens for henholdsvis delområdet A og B. Begge disse kan reduseres ved mindre justeringer, men har alternativer som gir ubetydelig konsekvens. Linjealternativene i delområde D kommer ikke i konflikt med kulturminner og får ubetydelig konsekvens.

8 KILDER

8.1 Nettbaserte kilder

Arealis: <http://www.ngu.no/kart/arealis/>

Markslagskart: <http://kart4.skogoglandskap.no/karttjenester/markslag/>

Riksantikvaren: <http://askeladden.ra.no/sok/index.jsp>

Temakart Rogaland: <http://www.temakart-rogaland.no>

8.2 Skriftlige kilder

Idsøe Rune (2011). *Bybåndet sør, Sandnes, Klepp og Time Kommuner, potensialet for automatisk fredete kulturminner. Ambio rapport 15113-1.*

Mangersnes (2010). Delrapport – Kulturmiljø / revidert februar 2010
- Grunnlag til konsekvensutredning – Rv 505 Foss-Eikeland – Kvernaland og
tverrforbindelse E 39 – Jæren. Ecofact rapport 2007-19-revidert.

Rogaland Fylkeskommune, Dimensjon Rådgivning (2011) *Silingsrapport, Innspill på mulige vegtraséer for Fv. 505 Fosseikeland – Kvernaland, kommunedelplan bybåndet sør.*

Statens Vegvesen (2006) *Konsekvensanalyser – Håndbok 140.*

Time kommune (2008) *Kommuneplanens arealdel, Frøyland/Kvernaland..*

8.3 Muntlige kilder

Hege Skotheim, Klepp kommune.

9 Vedlegg – ID-nummer på kulturminner.

